

E-learning a práce s elektronickým textem

1 Úvod

Jestliže zadáte do běžného Internetového vyhledávače požadavek na vyhledání odkazů na heslo „e-learning“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/E-learning>) tento obratem (během 0,4 vteřiny) vykoná úkol a zobrazí první desítku z „asi 102 000 000 odkazů“, které našel.

Obdobně se nám vede v případě, že si stanovíme úkol definovat co je vlastně e-learning. Česká mutace populární otevřené internetové encyklopedie Wikipedie (<http://cs.wikipedia.org/>) nám sdělí, že „existuje řada definic“ a „často se výrazně liší“. Nicméně k tomu později.

Obě výše uvedené informace definují velmi přesně charakter jevu, kterým se e-learning od svého vzniku již skutečně stal.

Proč tomu tak je, co můžeme od e-learningu očekávat, ale také jak s ním musíme pracovat a zacházet, aby nám dobře sloužil, o tom si povíme něco více na následujících stránkách.

Kromě toho je připraven také krátký instruktážní vstup o tom, co můžete na těchto stránkách najít a jak s naší nabídkou efektivně pracovat.

2 Trocha historie – aneb pohádka o Eloškovi a sudičkách

Místo děje není důležité i když toto konkrétní místo snad někteří poznáte ze souvislosti. U kolébky malého „E-loška“¹ stála s rodiči poněkud nesourodá skupinka sudiček. Shora na tuto scénu svítil jasným světlem Merkur, který je jak víme z římské mytologie patronem obchodu a cestování². Ten svou přítomností již tehdy jasně naznačoval, že se tady chystá dobrý business. Všichni přítomní (s výjimkou rodičů) to asi také tušili, protože byli zcestovalí a podobné křtiny se v té době za jejich přítomnosti děly na více místech. Kmotři a kmotřenky byli proto v dobrém rozmaru a nadělili svému kmotřenci opravdu bohatě i když to tak na první pohled nevypadalo. Někteří mu darovali do vínku nějaké nástroje a ostatní se alespoň zavázali vytvořit svým vlivem podmínky pro jeho rozvoj a význam v budoucím světě.

Kdo byli tedy členové naší záhadné skupinky sudiček?

Za kolébkou stál jakýsi na kolečkách upevněný lesklý bílý válec s polokulovitým krytem nahore, který blikal a tiše si pohvizdoval. Bylo vidět, že se v této společnosti cítí trochu nejistý. Nevěděl, zda současné zvyklosti umožňují, aby byl kmotrem také robot. Byl to robot R2–D2³ z Lucasových Hvězdných válek. Přivezl jako dárek počítač. Ten byl jako všechny v té době sálový. Takový už tatínek viděl – ve výzkumáku. „Dnes to sice vypadá spíše jako nábytek a vybavení do několika pokojů, nicméně později se to postupně určitě zmenší“ – reagoval dárcem na uštěpačné poznámky ostatních, co že si s tím mrně počne. Dobrá, alespoň že na ten televizor se bude moci za pár let dívat. Je sice maličký a černobílý, ale lepší než nic, konstatovali všichni a dali robotkovi pokoj.

První „živá“ sudička (pokrytá od hlavy až po paty nějakou sítí) mu nadělila cosi, čemu říkala Internet. Bylo to zavřené v blikající krabičce, ze které na jednu stranu čouhaly nějaké dráty a na druhé straně trčela malá anténka. „Budeš moci sledovat najednou celý svět, spojovat lidi a umožníš jim předávat si na dálku vše, co si budou přát – budeš-li si to přát také ty. Ale pozor na viry!“ – pravila dvousmyslně. Eloškova maminka sebou trhla poprvé. A tím jakž takž rozumná řeč sudičky skončila. Asi koktala, nebo si před schůzkou trochu přihnula, protože když se jí ostatní ptali, jak se to vypouští či spouští, nedostali z ní víc než jakési www.dotcosidot.com.

Pak to už bylo jen horší. Stály tam ještě dvě postavy, prohlašující se za kmotry, ruce však měly prázdné. Hmotné dary prostě skončily a následovaly už jen sliby. Nejdříve důležité vypadající pán tvrdil, že má známosti nahore (!) a postará se, aby se za pár let v důsledku jakési „globalizace“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Globalizace>) žádný člověk bez Eloška a jeho darů neobešel. Eloškova maminka se lekla podruhé, jestli probůh, ta nemoc není nakažlivá. Tatínek propadal pocitu beznaděje, protože se mu to slovo asociovalo s bájným obchodním domem „Globál“, ve kterém, jak ve svých projevech zdůrazňoval Gustáv Husák (http://cs.wikipedia.org/wiki/Gust%C3%A1v_Hus%C3%A1k), „vlastně všechno máme“.

Poslední sudička vypadala celkem normálně, ale blouznila něco o „informační revoluci, celoživotním vzdělávání“ a všem vyhrožovala, že pokud se lidé nebudou více a celý život učit, že to s nimi špatně dopadne. To už Eloškův tatínek, zralý čtyřicátník, zkušený konstruktér a čerstvý absolvent večerního strojínského průmyslovky nevydržel a všechny rozešel.

¹ Jeho oficiální jméno (E-learning) skutečně není pro pohádku vhodné a ani rodičům se příliš nelíbilo.

² Tamtéž je také uváděn jako ochránce zlodějů, ale tuto jeho roli jsme na mysli neměli.

³ Čteme Ár tú dý tú – jak jistě víte.

Nám nikdo revolucemi a špatnými konci vyhrožovat nebude! Vypadalo to na pěkný průšvih. Ještě je někdo zaslechl a špatně si to vyloží

Dítko v kolébce osamělo. Byl konec osmdesátých let dvacátého století ve střední Evropě. Karty byly rozdány.

Tak nějak by se daly „pohádkovou“ formou popsat základní předpoklady, které podnítily a podpořily vznik a rozvoj fenoménu elektronického vzdělávání (e-learningu). Pochopitelně se jedná o určité zjednodušení, protože příčin a důsledků změn za uplynulých cca 15–20 let je nesrovnatelně více.

3 Co je tedy e-learning?

Vraťme se od pohádky zpět do reality.

Z mnoha definic, které se objevují v literatuře a akcentují různé stránky e-learningu vyplývá, že se jedná o **kombinaci vzdělávání a využití informačně-komunikačních technologií** (zkráceně označované ICT). Tyto dva základní prvky mají všechny definice společné. V ostatním se definice více či méně liší podle toho, co chtějí jejich autoři na e-learningu zdůraznit či analyzovat (systém, prostředky, proces, či nástroje). Kromě toho se v různosti definic projevuje také mimořádná variabilita samotného předmětu definice a jeho projevů či struktury podle účelu či cíle, kterému má e-learning sloužit.

1. *E-learning je výuka (<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDuka>) s využitím výpočetní techniky a internetu (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>). (Petr Korviny, Moodle (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Moodle>) (nejen) na OPF, OPF, 2005)*
2. *E-learning je v podstatě jakékoli využívání elektronických materiálních a didaktických (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Didaktika>) prostředků k efektivnímu dosažení vzdělávacího cíle s tím, že je realizován zejména/nejenom prostřednictvím počítačových sítí. V českém prostředí spojován zejména s řízeným studiem v rámci LMS. (Kamil Kopecký, Základy e-learningu, Net University s.r. o., UP v Olomouci, 2005)*
3. *E-learning je vzdělávací proces, využívající informační a komunikační technologie k tvorbě kursů, k distribuci studijního obsahu, komunikaci mezi studenty a pedagogy a k řízení studia. (Jan Wagner, Nebojme se eLearningu, Česká škola, 2005)*
4. *E-learning je forma vzdělávání využívající multimediální prvky (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Multim%C3%A9dia>) – prezentace a texty s odkazy, animované sekvence, video snímky, sdílené pracovní plochy, komunikaci s lektorem a spolužáky, testy, elektronické modely procesů, atd. v systému pro řízení studia (LMS (<http://cs.wikipedia.org/wiki/LMS>)). (Virtuální Ostravská univerzita, 2005)*
5. *E-learning je kombinací výukových služeb a výukových a komunikačních technologií, které nabídnou studentům vysoce hodnotné a motivující výukové prostředí, dostupné tehdy, kdy to oni sami potřebují. (Petr Daniel, GOPAS, příspěvek na konferenci e-learning, Praha, 2001)*
6. *Učení v němž se propojuje vnější řízení jedince s jeho autoregulací (J.Mareš, Portál, Praha, 2007)*

4 Proč zažívá e-learning takový rozvoj?

Mimořádný rozsah a rozvoj e-learningu není pouze otázkou módy (která se projevuje i ve vzdělávání), nebo výsledkem marketingových aktivit tvůrců LMS systémů pro e-learning. Jeho základem jsou daleko reálnější důvody. Jednoduše řečeno se nám zde velmi dobře a ve správný čas sešla potřeba (poptávka) s možnostmi (nabídkou).

4.1 Technické předpoklady

Na jedné straně máme základní **technické předpoklady – prudký rozvoj počítačů a komunikačních technologií** a jejich následná **kombinace, vytvářející obrovské multiplikační efekty** ve všech oblastech života. Jen si třeba vzpomeňte, jak vypadaly počítače a mobilní telefony (či telekomunikační služby obecně) před 10 lety, kolik stály a co uměly. Jak spolupracovaly? Kolik jich bylo ve firmách a domácnostech? A je to jen deset let!

4.2 Sociálně-ekonomické změny

Na druhé straně máme obrovské celosvětové **sociálně-ekonomické změny**. Těmito změnami míníme **globalizaci a informační revoluci** (či explozi). Tuto změnu podmínil právě rozvoj techniky a společným důsledkem je „**zmenšení světa**“ a „**zrychlení času**“. Dnes je úplně běžné mít cizího zaměstnavatele, nebo třeba nadřízeného na opačném konci světa. Komunikovat s nimi každodenně a často prakticky on-line není dnes žádný problém. Stejně tak nepřekvapí práce z domu na počítačovém serveru umístěném tisíce kilometrů daleko. Desítky milionů lidí na světě jsou stále na cestách v rámci svých pracovních povinností. O cestování po Evropě dnes nikdo nehovoří a pokud ano, spíše si stěžuje. Svět pracuje 24 hodin denně a pokud má s něčím potíže, tak je to fakt, že člověk musí také spát. (Proč mi ten telefon nebere? Aha, vždyť tam jsou dvě hodiny ráno....).

Realita dneška?

Dodat podklady do Japonska (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Japonsko>)... pár minut, získat nabídku z Austrálie (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Austr%C3%A1lie>) – jeden E-mail, najít, stáhnout a vytisknout informace o žralokovi modrém prostý domácí úkol pro dítě z páté třídy.

4.3 Celoživotní vzdělávání

Rychlost a razance změn je obrovská. Na lidi se hrne obrovské množství informací. Tyto však stejně rychle zastarávají a jsou nahrazovány stále novými a stále ve větším množství. Právě tato rychlost změn nutí lidi učit se stále znovu nové a nové věci. **Učení se stává kontinuálním procesem, který vlastně nikdy nekončí. Toto vzdělávání je skutečně celoživotní. Nelze se mu vyhnout.** Trest za zameškání rozvoje je krutý: vyřazení z pracovního procesu se všemi následky..... Chceme-li sociálně přežít, musíme se prostě stále učit.....

4.4 Nové potřeby a požadavky ve vzdělávání

Změny vytvořily novou reálnou potřebu ve vzdělávání a takto vzniklou poptávkou si vynutily rozvoj vzdělávání právě prostřednictvím těchto nově dostupných technologií.

Otázka totiž zní:

Kdy a jak se máme učit, jsme-li stále v práci či na cestách, nemáme-li možnost chodit do školy a studovat nudné teorie z tlustých knih, které zastarají než je dočteme do konce? Ale učit se nezbytně potřebujeme.

Odpověď zní:

Musíme se tedy učit tehdy, když máme právě čas. Je-li času málo, musíme prostě studovat pouze to, co potřebujeme právě nyní a v nejmenším možném rozsahu. Proto učivo musí být dokonale praktické a upravené podle našich potřeb. Musíme mít přitom možnost sami rozhodovat co se učit dnes, co zítra a co možná později nebo nikdy. A vše on-line a hned. Konkurence nepočká.

4.5 E-learning jako nejlepší odpověď (?)

Z existujících vzdělávacích technologií na takto nastolené otázky **v mnoha směrech** nejlépe odpovídá právě e-learning. Jeho obrovskou výhodou je právě fakt, že je založen na stejných principech a technologiích, které hýbou dnešním světem a snad právě proto je schopen lépe než klasické vzdělávací metody vyhovět mnoha požadavkům, které jsou na vzdělávání dnes kladeny hlavními zákazníky.

Kromě toho **je to výborný obchod** pro všechny zúčastněné.

Jak by mohla vzdělávací organizace odmítnout možnost zdesateronásobit počty svých studentů, rozšířit svou působnost na celý svět, učit (a vydělávat) 24 hodin denně a 7 dnů v týdnu, neustále měnit a rozšiřovat obsah svého studia?

Zákazník je také spokojený. Je schopen promyšlenou aplikací e-learningu ušetřit nemalé prostředky, případně vyřešit vzdělávací problémy běžnými vzdělávacími prostředky neřešitelné.

Tento růst a potenciál e-learningu současně vytváří silný tlak na stálé hledání způsobů, jak využít výhody a odstranit existující nedostatky elektronických vzdělávacích technologií.

5 Jak vypadá e-learning v praxi?

5.1 CD-ROM, nejjednodušší e-learning

Studentem e-learningu se stáváte v okamžiku, kdy vložíte do svého počítače či notebooku **CD-ROM** s kvalitním jazykovým kurzem a začnete se učit. Je to forma nejjednodušší, výuka pochopitelně není on-line, takže v rámci kurzu nemůžete s nikým jiným komunikovat. Dnešní kurzy na CD však již nabízejí širokou škálu metod výuky a interaktivity studenta s médiem. Někteří autoři nepovažují tuto formu za skutečný e-learning, protože jim chybí prvek síťové technologie a komunikace studenta navenek. Je však nutno říci, že osobní prožitek studenta z elektronického studia je v této formě velmi podobný.

5.2 Studijní materiály či kurzy na firemním intranetu

V rámci firemní počítačové sítě může být vytvořena část, nabízející různé e-learningové studijní nástroje. V nejjednodušší formě se jedná jen o **úložiště materiálů**, jejichž cílem je **zajistit informovanost zaměstnanců** v nejrůznějších oblastech. Tento systém umožňuje efektivní správu, údržbu, aktualizaci a distribuci velkého objemu informací podle hesla „správné informace pro správné lidi ve správný čas“. Zájemce v případě potřeby vstoupí do systému, vybere si vhodný materiál a pracuje s ním podobně jako např. s tištěným textem. Svou formou se materiály mohou výrazně lišit, mohou to být textové soubory, tabulkové soubory, prezentace s využitím multimediálních prvků či kombinace těchto prvků. Materiály jsou v rámci firmy jednotné, aktuální a stále k dispozici všem, které mají přístup na Intranet. Málo však učí. Skutečně studijním nástrojem se Intranet stává k okamžiku, kdy nabízí interaktivní vzdělávací materiály (kurzy a moduly), testování a případně také aplikace k administrování učiva (záznamy o přístupech, absolvovaných kurzech, prospěchu apod..

5.3 E-learningové kurzy na internetu, virtuální třídy či univerzity

Zatím nejdokonalejší formou e-learningu jsou rozsáhlé a strukturované systémy, kombinující distribuci informací, skutečně vzdělávací moduly, testování a administraci se širokou škálou komunikačních nástrojů (pro komunikaci mezi studenty uvnitř kurzů, s tutori, blogy a diskusní fóra) a podporu studia. Škála administrativních nástrojů je zpravidla rozšířena o nástroje pro plánování, řízení a evidenci aktivit v rámci kurzů. V případě „virtuálních tříd“ jsou e-learningové nástroje doplněny také o on-line probíhající „setkání“ v této virtuální školící místnosti.

5.4 Vyšší kvalitativní úroveň e-learningu

V nejlepších e-learningových systémech se postupně přechází na vyšší kvalitativní úroveň ve studiu. Tou je posilování role samotných studentů při tvorbě a zdokonalování studia. Děje se to tím, že studenti sami obohacují studium svými nástroji a podporou jednotlivých modulů. **Nerohodují o tom, co se bude učit (to je dáno zpravidla osnovami), ale především jak se to bude učit.** Systém poskytuje virtuální prostor pro nejrůznější pomůcky, doplňující materiály, případové studie, které jsou poskytovány samotnými studenty.

Je zajímavé, že podobné široce strukturované systémy se v posledním období rozvíjejí především na půdě akademických institucí (na vysokých školách). Rozsáhlé části studia či studijních materiálů převádějí do elektronické formy, provozují rozsáhlé a strukturované

systemy testování a zkoušení a mají velmi dobře rozpracovány také jiné formy elektronické podpory studia a podpory tvorby nových interaktivních vzdělávacích materiálů. Přestože se v žádném případě nevzdávají prezenční formy studia, školy pochopily, že touto formou práce mohou významně ovlivnit své kapacitní možnosti (celkový počet studentů), uvolnit pedagogům ruce od rutinní výuky k jiné vědecké práci a v neposlední řadě umožnit kvalitním studentům studovat a vést všestranně aktivní život (cestovat, pracovat apod.).

Podívejte se na některé informační a vzdělávací servery vysokých škol (Brno – <http://is.muni.cz/elportal/>; Ostrava – <http://www.virtuniv.cz/index.php>)

S rozvojem nových učebních technologií je pochopitelně spojen také rozvoj některých nových sociálních patologií, jako např. elektronické podvádění (studie Mareš – <http://www.osu.cz/ict/2005/31.doc>).

6 Výhody a nedostatky E-learningu

Jak víme z vlastní zkušenosti, nic na světě není dokonalé. Podívejme se na silné a slabé stránky e-learningu jako vzdělávacího konceptu. Zde uvádíme pouze jejich stručný komentovaný přehled. V praxi je však nutno tyto jeho rysy posuzovat v konkrétním kontextu. Výhody v jednom případě mohou být považovány za nedostatky v jiném konkrétním případě.

6.1 Výhody e-learningu

Dostupnost výuky – student se při splnění technických podmínek může učit tehdy, kdy to potřebuje nebo když mu to vyhovuje. Není závislý na žádných dalších okolnostech (konkrétní místo výuky, pracovní doba daného zařízení či lidí, noc/den, časový posun apod.). Může se kdykoliv vrátit k materiálům a některou část si osvěžit, ověřit, případně zjistit, zda nedošlo od jeho posledního přístupu ke změně.

Absence kapacitních omezení – stejný kurz může současně studovat velké (teoreticky neomezené) množství studentů z nejrůznějších částí světa.

Snazší přístup ke vzdělání – studovat mohou i studenti, kteří by si to jinak nemohli dovolit z finančních, kapacitních, časových či jiných důvodů.

Individualizace výuky (1) – student sám si v rámci stanovených mantinelů výuky (např. termíny) volí předmět studia (moduly), metody, postup a rychlost, které mu vyhovují. Tyto individuální odchylky se tedy nijak neodrážejí na studiu ostatních studentů či samotného studenta, jak se to může stát v klasickém studiu. Tam je tempo dáno osnovami a postupem „průměrného“ studenta (tedy většiny). Dobří a slabí mají prostě smůlu. První se nudí, druzí nestíhají.

Individualizace výuky (2) – systém sám, administrátoři či lektori mohou pružně na základě informací o předchozím chování studentů, jimi absolvovaných kurzech, jejich pracovních pozicích, připravovaných personálních změnách, znalosti osobních profilů či jiných relevantních informací výrazně přizpůsobovat vzdělávání specifickým potřebám konkrétního studenta. Systém informace sbírá a ukládá automaticky, jejich třídění a analýza mohou být automatizované.

Omezení stresu účastníků – e-learning eliminuje strach dospělých studentů ze selhání při osobním vystoupení před ostatními (u některých lidí je to velmi důležité), umožňuje dělat zkoušky nanečisto.

Úspora nákladů přímá – malé týmy autorů, tutorů a organizátorů mohou řídit výuku velkých skupin studentů. Není třeba vynakládat zdroje a prostředky na tisk a distribuci materiálů, pronájem učeben, organizační pracovníky, cestování studentů do výuky, jejich ubytování a stravování jejím v průběhu.

Úspora nákladů nepřímá – k nemalé úspoře dochází při vyšším využití pracovního času zaměstnanců (pracovník netráví tolik času mimo pracoviště jako dříve). Jednotková cena studia při zvyšování počtu studentů klesá u e-learningu rychleji než u klasického vzdělávání.

Úspora času – student netraví čas na cestě do místa studia a zpět do místa pracoviště či bydliště. Může studovat také v čase, který by nemohl jinak plnohodnotně využít (právě například při cestování či čekání).

Modularita výuky – studium lze velmi dobře rozdělit na menší celky, dříve obtížně organizačně zvládnutelné běžným studiem (2 až 3 hodiny studia se obtížně organizují a ztrátové časy všech účastníků jsou obrovské). Menší celky (moduly) lze v e-learningu lépe kombinovat. Studenti se učí skutečně jen to co, potřebují. To zlepšuje jejich motivaci. E-learning je svým charakterem mimořádně vhodný např. pro vstupní orientaci – předání základních informací o některé oblasti, problému či oboru (vytvoření povědomí) za použití Internetu jako média.

Rychlost a operativnost – kurz je přístupný všem studentům ihned poté, co je administrátorem či autorem „pověšen“ na web. Stejně tak rychle lze materiály obměňovat, doplňovat, aktualizovat, opravovat chyby či jinak s nimi pracovat.

Jednotnost – e-learningové technologie umožňují učit velké skupiny lidí dle jednotných osnov. To snižuje riziko např. různého výkladu materiálů různými lektory nebo jiné pochopení účastníky. Je to důležité především tam, kde se vyžaduje jednotný standard poskytovaných služeb či informací.

Přidaná hodnota – při studiu se „mimoděk“ stále zlepšuje počítačová gramotnost studentů

Ověřování znalostí – probíhá v e-learningu automatizovaně, je tak zaručena jednotnost hodnocení, jeho vysoká kvalita, nestrannost a pružnost.

Vyšší motivace a rychlejší vstřebávání informací – student se učí pouze to, co dle svého názoru potřebuje – je proto více motivován ke studiu, látku proto lépe chápe a rychleji vstřebává.

Administrace (1-rutinní) – systém LMS zpravidla umožňuje automatické přihlášení a evidenci účastníků, sledování postupu, testování a vyhodnocování úspěšnosti. Do systému může být zajištěn (diferencovaný) přístup různých osob (student, tutor, personalista, nadřízený, top manager). Omezuje se výrazně „papírování“ účastníků, šetří se jejich čas.

Administrace (2-kvalitativní) – systém umožňuje statistické vyhodnocení informací, jejich analýzu a zobecňování na úrovni kurzů, autorů, tutorů, studentů, skupin studentů. Významnou část těchto údajů může systém registrovat a analyzovat automaticky. Na jejich základě lze vyvozovat množství kvalitativních závěrů o širokém okruhu zájmových témat personální práce.

Technologie Internetu poskytuje také neomezený **zdroj dodatečných studijních a podpůrných materiálů pro osobní rozvoj studenta.**

Právě fakt, že v současné etapě převažují výhody nad nevýhodami je příčinou velkého rozšíření e-learningu v současném vzdělávání. E-learning se stal jedním z praktických nástrojů, umožňujícím v praxi realizaci konceptu celoživotního vzdělávání.

6.2 Nedostatky e-learningu

Vysoké vstupní náklady – jsou nutné zpravidla vysoké počáteční investice na pořízení systému a tvorbu kurzů. Později náklady klesají. Toto se pochopitelně týká pouze firem, ne samotných studentů.

Závislost systému na technice – je-li nefunkční server, systém nebo není-li přístupný internet, nelze studovat. Není-li technická část systému spolehlivá lidé jsou frustrováni a studiu se vyhýbají.

Problémy s technickou kompatibilitou – na trhu jsou různé platformy, různé systémy, které ne vždy spolupracují (postupně se odbourává).

Bezpečnostní rizika u otevřených (1) a outsourcovaných systémů (2). Hrozí nesankcionovaný průnik do systémů zvenku (1) anebo ztráta know how a dat po ukončení spolupráce s dodavatelem (2). (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Outsourcing>)

Požadavky na vstupní počítačovou gramotnost studentů, jejich samostatnost a schopnost vyhledávat, třídít a zpracovávat informace.

Nevhodnost pro některé druhy kurzů – především pro „měkké“ a dovednostní aktivity, kde je důležitý (klíčový) lidský faktor a možnost praktického nácviku pod dohledem. Řešením je B-learning.

Vysoká závislost efektivity na úrovni obsahu a podpory. Je-li nekvalitní obsah kurzů či slabá podpora ze strany lektorů, tutorů či administrativy, klesá motivace ke studiu a výsledky.

Chybí okamžitá zpětná vazba v případě potřeby (např. při nejasnosti, dvojznačnosti apod.). Velmi záleží na rychlosti reakce tutora a spolužáků na dotazy či prosby o pomoc.

Závislost na sebemotivaci a sebekázní účastníků – nechtějí –li studovat, je obtížně je donutit.

Nevhodnost pro některé druhy studentů – např. starší lidi, lidi bez potřebné průpravy.

E-learning je neosobní – chybí přímé sociální kontakty, emoce a interakce s lektorem a ostatními účastníky. Může posilovat vznikající pocit frustrace z odlidštění práce přemírou její elektronizace u některých skupin lidí (celodenní práce na počítači, E-mailová komunikace, e-learning).

Důležitá poznámka na závěr:

Cílem výčtu nedostatků e-learningu není odradit Vás od studia, ale poskytnout Vám informace, nutné pro posouzení pro a proti při rozhodování o aplikaci e-learningu, případně pro rozhodnutí o účasti v e-learningovém studiu.

7 Blended learning (B-learning)

7.1 Kombinace klasického vzdělávání a e-learningu

E-learningové studium nelze uplatnit ve všech oblastech vzdělávání. Jak jsme již uvedli, potíže vznikají především tam, kde je kromě znalostí kladen důraz na zvládnutí praktických dovedností (nejrůznější manuální aktivity či rozvoj dovedností spojených s interakcí mezi lidmi). Zde však může e-learning posloužit pro získání a ověření teoretických znalostí a omezit rozsah nutných prezenčních setkání.

Příklad z praxe: Může být obtížné svěřit se do rukou taxikáře, který sice výborně zná předpisy a řešení křížovek, dlouho jezdil jako závozník, ale sám nikdy předtím neřídil auto. Podobné je to u lékařů, řemeslníků a mnoha jiných profesí.

Na základě identifikace některých nedostatků či omezení e-learningu a snahy řešit je vznikla jeho obměna, nazývaná **blended learning (B-learning)**. Název je odvozen od anglického slova „blend“ – míchat, splývat. Jedná se o integraci různých forem prezenčního vzdělávání s e-learningem. Prezenční forma výuky může mít charakter seminářů, workshopů, koučování či mentorování či jakékoliv jiné formy osobních vzdělávacích intervencí. V rámci B-learningu jsou k dispozici i všechny metody e-learningu.

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Blended_learning)

7.2 Složky B-learningu

Samostatnou domácí práci studentů s E-learningovými kurzy a ostatními učebními podpůrnými materiály (učebnice, CD ROMy a jiné podklady). Může se jednat o orientaci v problematice – studium teorie, přípravu domácích či skupinových úkolů, přípravu na workshop atd.

Prezenční výuku (soustředění), která aktivuje a fixuje znalosti, získané E-learningem. Obsahuje nácvik a získávání praktických dovedností k probírané látce. U studentů se přitom rozvíjí komunikační dovednosti a získávají další přidanou hodnotu živého kontaktu, společného prožitku, sociálních interakcí, budování vztahů, vzájemné inspirace a obohacování, posilování týmové práce, tvorbu a posilování firemní kultury, pocitu sounáležitosti a loajality k firmě, tedy všeho toho, co u e-learningu můžeme v jisté míře postrádat.

B-learning je obdobně náročný na disciplínu domácí přípravy studentů jako e-learning. Pokud domácí příprava studentů neproběhla nebo nebyla kvalitní, je obtížné zajistit udržení kvality a časových limitů studia. Lektor totiž musí volit mezi dvěma negativními rozhodnutími –

- prezenční výuku zrušit a nechat studenty zopakovat přípravu lépe
- přejít k přednášení látky, kterou měli studenti nastudovat dříve doma a obětovat praktické procvičování. Jaké to má důsledky je zcela zřejmé.

Zde je zajímavá prezentace k blended learningu

(Melicharová – http://www.e-univerzita.cz/2007/doc/melicharova_BL.pdf)

8 Kdo se podílí na přípravě a realizaci e-learningu?

Podívejme se, jaké skupiny osob přicházejí do styku s e-learningem při přípravě a realizaci výuky a jaké jsou jejich úkoly. Tyto informace nám pomohou především v případě, budeme-li se aktivně účastnit nějakého e-learningového projektu. Budeme vědět, kdo se na fungování celého systému elektronického vzdělávání podílí, jaká je jeho role, pravomoci a jak nám případně může pomoci, případně jak bude pravděpodobně reagovat na různé scénáře vývoje v projektu.

8.1 Zadavatel (osoba, která projekt zadává, schvaluje a platí).

Zadavatelem e-learningu v organizaci je zpravidla její vrcholový manažer, nebo někdo z jeho bezprostředních podřízených. U menších firem to může být také majitel. E-learning musí řešit nějaký konkrétní problém, potřebu (nebo potřeby) tohoto zadavatele. Míra s jakou projekt bude plnit stanovený úkol, bude rozhodovat o jeho podpoře. Vstupuje do projektu již od ranných stádií úvah, spíše periodicky, ovlivňuje zásadní rámec a celkovou strategii, zpravidla neřeší detaily i když někdy se o ně zajímá. Stanovuje celkový cíl, určuje kolik je k dispozici času, financí, materiálních a lidských zdrojů, jakým způsobem to musí navazovat na ostatní aktivity organizace (vazby – jak to do sebe zapadá), případně stanovuje další omezení. Je to společně se studenty klíčový zákazník.

8.2 Administrátor systému (osoba, která projekt řídí a odpovídá za něj)

Při přípravě projektu konkretizuje strategické zadání od zadavatele, řídí analýzy vzdělávacích potřeb jednotlivých skupin potenciálních studentů, ve spolupráci s odborníky stanovuje obsah, rozsah, formy, metody práce, způsoby a pravidla hodnocení, navrhuje rozsah přístupů různých skupin, evidenci v rámci systému a vazby e-learningu na další personální aktivity. To vše v těsné spolupráci s IT techniky. Je to zpravidla osoba, která o e-learningu obecně a vlastním projektem ví v organizaci nejvíce a její správná volba rozhoduje o úspěchu či neúspěchu projektu. Za provozu systému řídí jeho chod, shromažďuje informace a názory různých osob na kvalitu e-learningu a podílí se na jeho rozvoji a zdokonalování. Je to správná osoba pro sdílení názorů na úroveň e-learningu ve firmě či organizaci, návrhy nových témat, doporučení k úpravě osnov jednotlivých modulů, kvalitě autorů či tutorů.

8.3 IT technik či firemní správce sítě

Je specialista, který na základě upřesněných požadavků na e-learning a se znalostí existujícího stavu IT systému firmy vybírají konkrétní technologie LMS a technická řešení. Za provozu se stará o funkčnost, bezpečnost a spolehlivost systému, přiděluje přístupy jednotlivým účastníkům do systému a stará se o rozvoj a zdokonalování technické stránky systému. Je správným cílem pro připomínky k technické stránce systému, jeho spolehlivosti a funkčnosti. S rozšiřováním funkcí systémů LMS přebírá některé jeho úkoly a rozhodovací pravomoci v systému administrátor.

8.4 Programátor

Význam role programátora postupně klesá s tím, jak jednotlivé e-learningové LMS rozšiřují nabídku funkcí, např. standardních šablon, aplikací a nástrojů pro tvorbu modulů a řízení

systemů, umožňujících samostatnou práci autorů, tutorů a administrátorů. Programátor již nemusí vše programovat ručně, systém umožňuje např. tvorbu kurzů podle šablon, import z jiných formátů a ovládání formou výběru z menu.

8.5 Grafik

Podílí se na tvorbě celkové grafické podoby celého e-learningu a jednotlivých materiálů (modulů). Jeho úroveň a kreativita spolurozhoduje o vzniku uživatelsky příjemných, elegantních a motivujících aplikací a studijních materiálech.

8.6 Tvůrce modulů (autor)

Přetváří upřesněné zadání a výsledky analýzy vzdělávacích potřeb cílové skupiny do konkrétní vzdělávací jednotky e-learningu – vzdělávacího modulu. Vytváří jednotlivé moduly a jejich obsah tak, aby splňoval požadavky výuky konkrétního tématu pro konkrétní cílové skupiny. Někteří autoři spolupracují při tvorbě modulů ještě s jazykovými korektory, kritickými čtenáři či oponenty. Tito pomáhají autorovi s kritickým zhodnocením a zlepšením kvality vytvořeného modulu ještě předtím, než je předložen studentům. Na základě zpětné vazby studentů, tutorů a administrátorů tvůrci upravují a zdokonalují své moduly.

8.7 Tutor

V mnoha systémech je tutor osobou, která v e-learningu nahrazuje učitele/lektora/trenéra z prezenčního studia či vzdělávání. Je nejbližším partnerem a pomocníkem studenta. Je mu prostřednictvím komunikačních technologií k dispozici pro radu a pomoc. Jeho úkolem je také řídit a usměrňovat proces výuky, motivovat a koordinovat práci studentů, úkolovat je a hodnotit. Tutor komunikuje se studenty zpravidla prostřednictvím E-mailu, diskusních fór, případně on-line (telefonicky, či pomocí Skype, případně ICQ).

8.8 Student

Je zákazníkem všech předchozích skupin. Naplňuje prostřednictvím E-learningu své vzdělávací potřeby. Přesto není v e-learningu předmětem výuky, ale jejím aktivním spolutvůrcem. Student si volí předmět a způsob studia, čas a intenzitu výuky. Vzhledem k charakteru studia se musí výrazně motivovat ke studiu. Je-li spokojen se službou a podporou, kterou mu systém E-learningu a osoby v něm poskytují, je aktivní a spolupracuje, vrací se, má výsledky, podporuje ostatní studenty a podílí se na spoluvytváření a rozvoji celého systému. V opačném případě systém a výuku ignoruje.

9 Zásady práce pro autory (jak připravit dobrý e-learningový kurz)

Napsat normální učební text, který by skutečně učil a přitom byl poutavý a čtivý, není jednoduché (viz např. Průcha-Míka. Dlouhé, ale podrobné). Ještě náročnější je tvorba kvalitních materiálů pro e-learning. Takový materiál musí být vhodný pro samostudium, členěný do menších kompaktních celků, uzavřených ověřováním splnění plánovaného cíle (získání znalostí a dovedností), podporující motivaci studentů a využívající aktivizační metody.

(Průcha-Míka – http://www.csvs.cz/publikace/ncdiv/Prirucka_UCEBNI_TEXTY_PM.pdf)

Při přípravě e-learningového kurzu předpokládáme, že studenti jsou dospělé osoby, jež charakterizuje:

- **Samostatnost** – umí a chtějí se sami rozhodovat, aktivně se účastní nejen vlastního studia, ale i jeho tvorby
- **Orientace na výsledek** – chtějí vědět, proč se mají něco naučit. Chtějí vědět, k čemu jim to bude v praxi
- **Praktičnost** – chtějí získané znalosti a dovednosti rychle uplatnit v praxi.
- **Orientace na zkušenost** – srovnávají nově získané informace se svými zkušenostmi. Chtějí vědět, jak nové informace zapadají do jejich představ o světě, získaným předchozí zkušeností. Mají své zaběhané zvyklosti a předsudky, které mohou bránit přijímání nových myšlenek.

9.1 Rysy kvalitního e-learningového kurzu

Kvalitní e-learningový kurz má jednoduchou a logickou strukturu, přirozené členění do menších celků a celkovou přehlednost. Obsah vhodně kombinuje teoretické pasáže s výstupy látky do praxe a příklady praktických aplikací vyučované látky. To jsou klíčové nástroje pro motivaci studentů ke studiu a udržení zájmu.

Všechny texty elektronických kurzů musí být podstatně kratší a hutnější než v běžných učebnicích. Elektronický text je totiž náročnější na čtení než běžný tištěný. Autor nemusí tedy tolik psát, obsah však musí být o to promyšlenější, aby na menší ploše předal všechny nutné informace a v souvislostech. Text musí být jasný a nedvojsmyslný.

Každý celek musí mít jasně stanovený výukový cíl, jehož splnění se ověřuje na závěr kontrolním testem. Celek je vždy uveden stejně strukturovanou vstupní informací o jeho obsahu, cílech výuky (dozvíte se, naučíte se.....), rozsahu a jiných, pro studenty relevantních informacích.

Jednotlivé dávky učiva mají být umístěny vždy jen na jedné obrazovce, aby je bylo možno přečíst, pochopit a „strávit“ najednou, bez potřeby jakékoliv manipulace s textem.

Stejně tak zadání úkolů pro studující/ho, včetně všech potřebných komentářů a instrukcí k dalšímu postupu musí být na jedné stránce. Tam umístíme také vhodné hypertextové odkazy (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hypertext>) (ale pouze odkazy):

- na konečný správný výsledek pro kontrolu,
- odkaz na nápovědu v případě potíží,
- odkaz na vysvětlení a kontrolu postupu, vedoucímu k cíli.

Využívá se zásada názornosti v lidském učení. **Jeden obrázek totiž řekne více než tisíc slov!** Jen zkuste rychle, výstižně a přitom dokonale popsat, co je na těchto obrázcích někomu, kdo je nevidí:



Používejte proto obrázky, schémata, zvukové záznamy, animace, videa. Tyto prvky zvyšují účinnost výuky a podporují motivaci ke studiu. Vždy je však třeba velmi pečlivě zkoumat míru a funkčnost a také zvažovat technické možnosti příštích studentů. **Pozor na složité a nepřehledné obrázky, grafy či schémata!** Na obrazovce to bude nečitelné a při zvětšení ztratí student přehled o celku a souvislostech.

Text se vhodně doplňuje pomocí hypertextových odkazů na další zdroje informací. Tyto odkazy jsou charakteristické pro tuto formu výuky. Pozor však, aby tyto odkazy byly funkční, případně, aby vazba odkazu na látku výuky byla přímá a jasná (aby nebylo třeba na odkazovaných stránkách dále něco hledat)

U převzatých materiálů **nezapomeňte citovat zdroj**. Je to nejen slušnost, ale také povinnost!

Zapojení a sebereflexi studujících zvyšují různé **dotazníky a sebehodnotící ankety** – je-li to vhodné využijte jich, nezapomeňte přitom na poskytnutí pravidel vyhodnocení na vhodných místech.

Na závěr každé kapitoly proved'te **shrnutí učiva**. Musí být na jednu stranu **stručné**, aby studentům nenahrazovalo samotnou výuku v kapitole (nečetli by ji), ale také dostatečně **výstižné**. Právě kritické srovnání vlastní výukové kapitoly a shrnutí může autorovi poskytnout dobrou zpětnou vazbu o kvalitě odvedené práce.

Kromě drobného úkolování a průběžného ověřování znalostí studentů a míry pochopení látky provádíme na závěr každé části a na závěr kurzu **testování, ověřující účinnost studia**. Věnujte přípravě těchto testů velkou pozornost. Testování má také zpětněvazební význam a z výsledků lze vyvozovat mnohé o kvalitě učebního procesu, zprostředkovaného daným e-learningovým kurzem.

Nezapomeňte **stále aktivizovat studenta**, zadávat mu úkoly, nutit jej samostatně pracovat, testovat své znalosti a samostatně uvažovat o probrané látce a jejich souvislostech se zbytkem učiva. Nenechte jej vydechnout. **Vysoká míra zapojení studenta je pro úspěch e-learningu klíčová.**

Mějte přitom stále na vědomí, že dospělý student posuzuje smysl studia prostřednictvím jeho využití v praxi. Proto Vám příklady, cvičení či např. krátké případové studie z praxe umožní ukázat přímou vazbu právě prezentované látky na předem stanovený výukový cíl. Bude-li se studentovi zdát látka čistě „teoretickou“, bude mít podvědomou tendenci ji ignorovat a přejít k látce „praktičtější“.

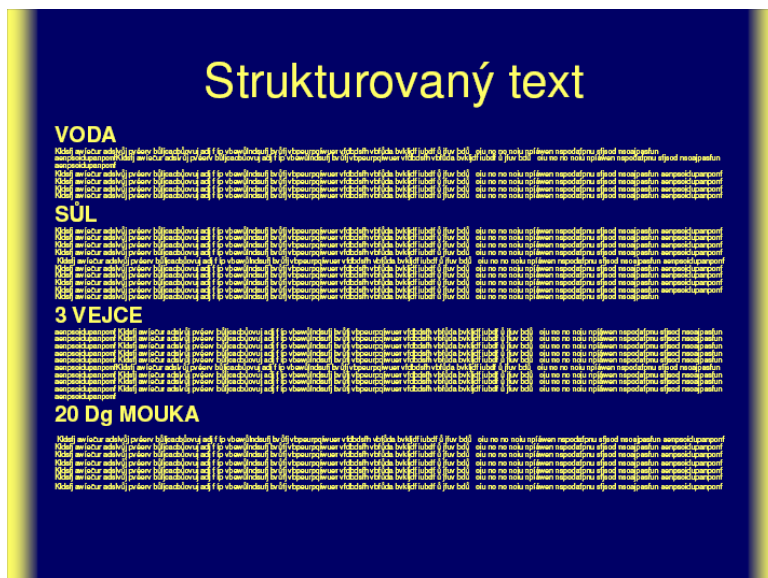
9.2 Vnější forma a grafická úprava e-learningového kurzu

Je poměrně jasné, že prostým překlopením běžného psaného učebního textu do elektronické podoby pravděpodobně (tzv.konverzí formátu) nevznikne kvalitní e-learningový kurz. Bohužel je tomu tak i v případě, že původní zpracovaný text je kvalitní a vysoce odborný. Posuďte sami:

Překlopený text v elektronické podobě vypadá takto:



Pokud je **text strukturovaný**, je to lepší, nicméně ani tato varianta příliš neláká.




Zkusíme to jinak: **Power Pointová prezentace s odrážkami**



Je to lépe čitelné a názornější, ale chybí tomu smysl a obsah. Smysl této formě předkládání informací dává až vysvětlující kontext prezentace, kterou vystupující přednáší osobně.

Co třeba toto?

Samostatný úkol 

Řešte příklad, se kterým jste si možná na začátku nevěděli rady. Bylo to tak? Teď jej jistě zvládnete.

Závěť stanovuje, že částka **500 000 Kč** je převedena do zvláštního fondu, ze kterého každé ze tří dětí - dědiců dostane při dosažení věku **18 let** stejný podíl.



Fond byl investován s úrokovou mírou **12 %** s **měsíčním** úrokováním.

V době smrti osoby, jež sepsala závěť, bylo stáří dětí **12, 13 a 15 let**.


Jakou **částku** při dosažení 18 let každé z nich obdrží?

Chcete znát výsledek?

V režimu prohlížení klikni zde. Raději si ale přepočítej přesunem referenčního místa do jiného časového okamžiku.

nebo toto?

A teď HODNOTOVÁ ROVNICE: dluh = splátky. **Řešení a odpovědi** 

$$1\,000 = 250 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-4} + 350 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-6} + 180 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-7} + X \cdot (1 + 0,0625/4)^{-9}$$

Peníze [tisíce Kč]
1 milión v čase 0

DLUH: 1 000


SPLÁČENÍ:

- $250 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-4}$
- $350 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-6}$
- $180 \cdot (1 + 0,0625/4)^{-7}$
- $X \cdot (1 + 0,0625/4)^{-9}$

Nezbývá, než uchopit kalkulátor a počítat.

A jak to má vyjít?
To si zkontrolujte SAMI!
Jak?
Stanovením referenčního data např. někde dříve (nebo raději na konci?)
A co dostaneme?
TOTÉŽ (= KONTROLA).



Zdroj obrázků: RNDr. Danuše Bauerová, EkF VSB Ostrava
(http://www.virtuniv.cz/images/1/1b/04_Prezentace_BauerovaD.pdf)

Pár základních rad jak na grafiku e-learningové stránky

Jednotná struktura stránky či textu zjednodušuje využití studujícím a umožňuje mu postupem času pracovat s kurze intuitivně a nevytrhávat se ze soustředění hledáním jak se vrátit či jak pokračovat dál.

Piktogramy a jednotné schématické obrázky pro identifikaci charakteru obsahu či demonstraci požadovaných aktivit zlepšují vzhled a zvyšují atraktivitu materiálu, pomáhají pochopení obsahu části, zvyšují motivaci studentů. Stejně jako vnější úprava textu by měly být **jednotné** nejméně **v rámci jednoho kurzu**, ještě lépe **v rámci celého systému**, jehož je e-learningový kurz součástí.

Barevné řešení stránky pomáhá lépe rozlišit např. části textu, které se liší svým určením (základní a rozšiřující texty, zadání úkolu, pomůcky, odkazy, upozornění apod.). Zvýraznění pomáhá také **změna druhu, velikosti či barvy písma v textu, použití rámečků, systém odrážek a číslování**, mezery, řádkování. Pozor v případě, že kurzy budou využívat např. zrakově postižení studenti, tam platí zcela jiná pravidla!

9.3 Ještě pár slov k testování v e-learningu

Některé systémy mají propracovaný systém testování, který zjednodušuje práci autora či tutora a zvyšuje účinnost a spolehlivost testování. Můžeme vybrat např. z testů formou odpovědi ano/ne, výběrem správné odpovědi z několika možností, doplňováním jednoho či více slov do textů, formou krátké odpovědi, numerického úkolu apod. **Stále je třeba mít na mysli, že vyhodnocování testů bude v systému probíhat automaticky a musí tomu být přizpůsobeno.**

Kdy zařazujeme testy (druhy testů):

- Na počátku – ověřují vstupní znalosti studentů pro jejich rozřazení či tvorbu individuálních stud. plánů a získání srovnávací základny pro zjištění pokroku na konci studia.
- Průběžně – po skončení ucelených částí studia
- Kontrolní před zkouškami – možnost ověřit si znalosti před zkouškou nanečisto
- Výstupní (závěrečný)

Kritéria hodnocení kvality testů:

- Validita – měří skutečně to, co chceme aby měřily
- Reliabilita – měří to tak spolehlivě a přesně, jak potřebujeme
- Další ukazatele – např. objektivnost, převod výsledků na celkové hodnocení, nezávislost položek apod.

Teorie testování je poměrně náročná, nicméně existuje rozsáhlá literatura v této oblasti (např. <http://elearning.opf.slu.cz/mod/resource/view.php?id=10738>) a každý, kdo se zabývá tvorbou e-learningových kurzů, by se s jejími základy měl podrobně seznámit.

9.4 Jak postupovat při tvorbě dobrého e-learningového kurzu?

9.4.1 Technická stránka věci – poznej svého (ne)přítele

Vámi zpracovaný kurz bude umístěn na nějaký vzdělávací portál a bude pracovat v některém z mnoha LMS, které jsou dnes nabízeny (např. Moodle, Kontis, eDoceo apod.). Je klíčové, abyste se s fungováním tohoto systému seznámili velmi podrobně. Lépe tak pochopíte, jak funguje. Zde pomůže správce či administrátor systému. Ten Vám poskytne technické informace o systému LMS, který firma používá, vysvětlí možnosti systému. Je výborné, pokud poskytne základní **šablony pro**

tvorbu kurzů a návod jak s nimi pracovat, používané piktogramy a obrázky, případně ještě vzorové ukázky prací jiných lektorů (pro inspiraci a srovnání).

9.4.2 Vytvořte si zásobu materiálů a podkladů

Tyto materiály budete používat při přípravě nového kurzu. Tuto databázi mohou tvořit např.

- krátké úlohy pro studenty – zadání, na které má student reagovat odstavcem textu,
- soubory – eseje, domácí úlohy, vypracované příklady,
- cvičení, otázky, doplňovačky;
- témata pro volnou diskusi mezi studenty či tutorem moderovanou diskusi
- otázky pro testy a různé druhy testů (testy nanečisto, ostré testy, průběžné testy)
- průzkumy, ankety, dotazníky k tématům kurzu
- oživující informace, aktuality a zajímavosti k tématu
- odkazy na externí zdroje, které mohou studenti použít v rámci studia.

Databázi doplňujte a obohacujte průběžně z probíhajících kurzů a jiných zdrojů.

9.4.3 Před zahájením vlastní práce si ujasněte velmi podrobně, co budete dělat

Definujte jasně a konkrétně cíle studia (kurzu). Napište stručně, konkrétně a výstižně **co se studenti dozví nového, co se naučí, v čem jim studium pomůže.**

Popište cílovou skupinu a její aktuální vzdělávací potřeby. Pro koho kurz píšete? Každá cílová skupina má trochu jiné vzdělávací potřeby. Čím lépe a přesněji je identifikujete, tím bude o kurz větší zájem. Vycházejte přitom z reality, podpořené fakty (výsledky studií, dotazníkové akce, dotazy, pohovory), nepracujte s vlastními představami o potřebách cílové skupiny, pokud do ní nepatříte nebo ji velmi dobře neznáte.

Stanovte **hlavní vzdělávací cíl**, stanovte **jaké učivo** a **v jakém rozsahu** použijete. Udělejte si **osnovu** a potom **podrobnou osnovu**. Konzultujte návrh s odborníky a přepracujte jej, dokud nebude dokonalý.

Rozdělte učivo do menších celků (moduly, kapitoly, podkapitoly, oddíly, dávky)

Stanovte obecné, dílčí a specifické cíle výuky těchto menších celků

Pro (každý) celek **definujte otázky, zadání, úkoly, testy, samostatné práce a jiné aktivity** pro studenty a **způsoby jejich hodnocení**.

Stanovte k úkolům, jakou formou, kým a kdy budou řešeny (individuálně, skupinově).

Stanovte **pravidla pro samostatnou práci**, spolupráci na úkolech, tvorbu týmů v rámci kurzu

Definujte časové rámce pro jednotlivé etapy studia (pokud již nejsou stanoveny v rámci širšího studia).

9.4.4 Piště, hodnotte, přepisujte, hodnotte....

Začínajte jednoduššími kurzy či moduly (kratší věci a menší míra interakce). Budete se v celé problematice lépe orientovat a neztratíte přehled.

Inspirujte se prací jiných. Podívejte se jak vypadají práce ostatních v portálu, pro který kurz připravujete nebo na jiných portálech. Určitě najdete pár tipů, které se vám zalíbí.

Nepočítejte s tím, že hned první verze materiálu, který vytvoříte, bude dokonalá. **Nikdo učený z nebe nespadl a dokonalost se rodí v důsledku tvrdé práce.** Nově vytvořený materiál po sobě přečtete a podívejte se na něj očima případného studenta. Na základě tohoto pohledu „z druhé strany“ jej přepracujte.

Nechte si materiál posoudit jinými. **Víc očí víc vidí, víc hlav víc ví....** Určitě znáte případy, které nazýváme „provozní slepota“, kdy v textu nevidíte evidentní chyby, přestože jste jej četli mnohokrát. Prostě tam stále vidíte a čtete ne to, co tam je, ale to, co tam chcete mít (tak jak jste to vymyslel/a). Jakýkoliv „svěží“ pohled, nezatížený Vaším stereotypem, ihned chyby odhalí. Na rozdíl od Vás prostě čte to, co tam skutečně je napsáno. Pro Vaše sebevědomí je vždy lepší, když chyby odhalí kdokoliv jiný než právě ten nadřízený (nebo objednatel kurzu).

Pokud není stanovena jednotná šablona a vnější vzhled stránek či kurzů, **spolupracujte se zkušeným grafikem**, který Vám pomůže dotvořit **vnější vzhled kurzu tak, aby byl výrazný a podporoval výuku**, ale nebyl agresivní a neunavoval oči studentů.

Je dobré archivovat průběžné verze materiálu. Často se tam objeví části, nápady a myšlenky, které sice v konečné verzi nepoužijete, ale budou se hodit jindy a jinde.

Ukládejte práci průběžně a co nejčastěji, rekonstruovat právě udělanou kapitolu po krátkém výpadku sítě bývá psychicky velmi náročné, hlavně pokud Vás tlačí čas.

Předáním materiálu k uveřejnění práce pochopitelně nekončí. Vy i studenti budete nacházet mnohá místa, která potřebují vylepšit, upravit či inovovat. Najdete nový nápad, dotazník, test, formulář, obrázek, který se do kurzu bude hodit lépe než předchozí. **Upravujte průběžně své materiály.** Tím jim prodloužíte život a zlepšíte jeho kvalitu (přidanou hodnotu pro studenty). Pochopitelně je třeba společně s administrátorem kurzu pečlivě zvažovat, kdy kurz inovovat, aby studenti nebyli zmateni, případně poškozeni.

10 Místo závěru

Na předcházejících stránkách jsme se pokusili shromáždit pár informací a dobrých rad pro zájemce o práci s e-learningem. Věříme že Vám pomohou, pokud se chystáte připravovat materiály pro „elektronické vzdělávání“ nebo se chcete o této nové vzdělávací technologii dovědět trochu více. Ve všech případech Vám přejeme mnoho štěstí, motivace a vnitřních sil k úspěšnému dosažení svého cíle. Pamatujte, že sebelepší nástroj je stále a pouze nástroj, sílu či slabost, dobro či zlo do něj vždycky vkládá člověk, který jej použije. Vše ostatní je na Vás.